

Utlåtande 2009:135 RII (Dnr 319-899/2009)

Trygghetsbelysning på parkvägar

Genomförandebeslut från trafik- och renhållningsnämnden

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

1. Trafik- och renhållningsnämnden ges i uppdrag att genomföra projektet trygghetsskapande belysning inom en total investeringsram om 120 mnkr.
2. Finansiering får beaktas i samband med budget för år 2010.

Föredragande borgarrådet Ulla Hamilton anför följande.

Ärendet

Sedan 1999 arbetar trafik- och renhållningsnämnden med en trygghetssatsning i syfte att förbättra parkbelysningen i staden för att skapa en trygg, säker och orienterbar miljö under den mörka delen av dygnet. Främst har denna satsning varit inriktad på att bygga om gamla belysningsanläggningar på parkvägar i ytterstaden, men även omfattat öppna platser i gaturummet och vissa åtgärder i innerstaden. Huvuddelen består av kommunikationsstråk för cykel och gående inom grönområde mellan bostad, arbete, kommunikationer, handel och fritid.

De senaste åren har investeringen i ny parkbelysning uppgått till cirka 10 mnkr per år. Något genomförandebeslut har hittills inte fattats.

I nästan all offentlig belysning förekommer kvicksilver men halten är särskilt hög i den sort av lampa som kallas kvicksilverlampa. Genom beslut i EU kommer försäljning av dessa så kallade kvicksilverlampor att förbjudas fr.o.m. 2015. I september 2008 beslutade kommittén för ekodesign om en förordning

om produktkrav för gatu- och kontorsbelysning som i praktiken innebär att den s.k. kvicksilverlampan förbjuds inom EU efter sex år från ikraftträdande. Den 24 mars 2009 antogs ekodesignförordningen av EU-kommissionen och förordningen trädde i kraft den 13 april 2009.

Beredning

Ärendet har initierats av trafik- och renhållningsnämnden och remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret är positivt till en utökad takt av utbyte av belysningsarmaturer på parkvägar. Genom en utökad takt kan staden tidigare nå en energieffektivisering samtidigt som det bidrar till att nå målet om en trygg och säker stad.

Mina synpunkter

Sedan 1999 arbetar trafik- och renhållningsnämnden för ett tryggare och snyggare Stockholm för alla. Nu pågår bland annat en trygghetssatsning i syfte att förbättra parkbelysningen i staden för att skapa en trygg, säker och orienterbar miljö under den mörka delen av dygnet. Trafikkontoret arbetar även målinriktat med att byta ut miljöfarliga och energislukande armaturer i stadens parkmiljöer. Sedan 1999 har staden investerat mellan 100 till 110 mnkr på miljövänlig och energieffektiv belysning. Kviksilverlampan står i nuläget för 42 % av antalet ljuskällor i stadens offentliga belysning, vilket är cirka 64 000 lampor. I och med beslutet att kvicksilverlampor ska förbjudas fr.o.m. 2015 behöver staden fördubbla utbytestakten. Projektet att byta ut kvicksilverlampor på parkvägar är av stor vikt för staden ur trygghets-, miljö- och ekonomiskt hänseende och ska prioriteras. I samband med de miljömässigt eftertraktade armaturutbytena är det även viktigt att belysning är vacker och tilltalande för stockholmarna. Genom att utbytestakten fördubblas når staden en energieffektivisering tidigare än planerat samtidigt som Stockholm blir en tryggare och säkrare stad. När projektet är genomfört medför det dessutom ett årligt driftöverskott om cirka 4,8 mnkr.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Förbud mot kvicksilverlampor

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Roger Mogert* (s) enligt följande.

Jag föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta följande.

1. Föredragande borgarrådets förslag till beslut godkänns.
2. Trafik- och renhållningsnämnden uppdras att utreda det vidare behovet av medel för att ett program för gröna och trygghetsskapande belysningsåtgärder ska kunna genomföras i enlighet med nedanstående.
3. Därutöver anføres följande.

Det är inte acceptabelt att besluta om en genomförandeplan som den som föreslås. Det framgår av tjänsteutlåtandet att rådande förutsättningar inte medger att kontoret föreslår en ambitiösare nivå på insatserna. Det framstår dock som absurt att gå till kommunfullmäktige – som har en budget som omsluter 10–tals miljarder – för att besluta om åtgärder på 10 miljoner kronor per år. En ambitiösare genomförandenivå bör föreslås istället.

Vidare bör det framgå av underlaget att det knappast har någon betydelse vilka investeringar som görs på belysningsområdet om nämnden inte har råd att driva belysningsanläggningarna. Trafik- och renhållningsnämnden, liksom kommunfullmäktige, vet redan att driftsbudgeten är en trång sektor som begränsar ambitionsnivån när det gäller belysningen. Ändå framgår inte konsekvenserna på driftsbudgeten av beslutsunderlaget för investeringsbeslutet. Stadsledningskontoret menar dock att trafik- och renhållningsnämnden har gjort en beräkning av driftseffekterna, som meddelats stadsledningskontoret i något sammanhang. Detta sammanhang redovisas dock inte närmare i ärendet och informationen fanns inte när beredande nämnd fattade beslut. Det är inte acceptabelt.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

1. Trafik- och renhållningsnämnden ges i uppdrag att genomföra projektet trygghetsskapande belysning inom en total investeringsram om 120 mnkr.
2. Finansiering får beaktas i samband med budget för år 2010.

Stockholm den 9 september 2009

På kommunstyrelsens vägnar:
CARIN JÄMTIN

Ulla Hamilton

Ylva Tengblad

Reservation anfördes av *Carin Jämtin, Tomas Rudin, Roger Mogert* och *Teres Lindberg* (alla s) med hänvisning till reservationen av (s) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Sedan 1999 arbetar trafik- och renhållningsnämnden med en trygghetssatsning i syfte att förbättra parkbelysningen i staden för att skapa en trygg, säker och orienterbar miljö under den mörka delen av dygnet. Främst har denna satsning varit inriktad på att bygga om gamla belysningsanläggningar på parkvägar i ytterstaden, men även omfattat öppna platser i gaturummet och vissa åtgärder i innerstaden. Huvuddelen består av kommunikationsstråk för cykel och gående inom grönområde mellan bostad, arbete, kommunikationer, handel och fritid.

De senaste åren har investeringen i ny parkbelysning uppgått till cirka 10 mnkr per år. Något genomförandebeslut har hittills inte fattats.

I nästan all offentlig belysning förekommer kvicksilver men halten är särskilt hög i den sort av lampa som kallas kvicksilverlampa. Genom beslut i EU kommer försäljning av dessa så kallade kvicksilverlampor att förbjudas fr.o.m. 2015. I september 2008 beslutade kommittén för ekodesign om en förordning om produktkrav för gatu- och kontorsbelysning som i praktiken innebär att den s.k. kvicksilverlampan förbjuds inom EU efter sex år från ikraftträdande. Den 24 mars 2009 antogs ekodesignförordningen av EU-kommissionen och förordningen trädde i kraft den 13 april 2009.

Trafik- och renhållningsnämnden

Trafik- och renhållningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 14 april 2009 att för sin del att trygghetsskapande parkbelysning får genomföras enligt kontorets förslag med totalt 120 mnkr samt att nämnden föreslår att kommunfullmäktige godkänner nämndens genomförandebeslut.

Reservation anfördes av vice ordföranden Jan Valeskog m.fl. (s), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Ulla Hamilton m.fl. (m), ledamoten Inge-Britt Lundin (fp) och ledamoten Anders Broberg (kd) *bilaga 1*.

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 27 mars 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Trygghetssatsningen har pågått under åren 1999-2009 och inriktar sig på att bygga om gamla belysningsanläggningar på parkvägar främst i ytterstaden. Syftet med den

förbättrade belysningen är att skapa en trygg, säker och orienterbar miljö för alla under den mörka delen av dygnet. Detta ligger väl i linje med stadens övergripande mål att Stockholm ska upplevas som en ren, vacker och trygg stad. En annan anledning till utbytet är ett Eu-förbud mot försäljning av kvicksilverlampa från och med 2015.

De senaste åren har investering i ny parkbelysning uppgått till ca 10 mnkr per år men något formellt genomförandebeslut har dock inte fattats. I föreliggande ärende tydliggörs hur den fortsatta trygghetssatsningen bör bedrivas. Trafikkontoret föreslår att nämnden godkänner genomförande av trygghetsskapande parkbelysning enligt kontorets förslag.

Bakgrund

Trygghetssatsningen har pågått under åren 1999-2009 och inriktar sig på att bygga om gamla belysningsanläggningar på parkvägar främst i ytterstaden. Sista två åren har även vissa åtgärder genomförts i innerstaden.

Parkutredningen från 1994 ligger till grund för åtgärder hittills. Även Ytterstads-satsningen 1995-2001 i Rinkeby, Tensta, Hässelby, Husby och Skärholmen riktade till stor del in sig på parkvägsnätet med nya armaturer, målning av stolpar och kompletteringar.

Syftet med den förbättrade parkbelysningen är att skapa en trygg, säker och orienterbar miljö för alla under den mörka delen av dygnet. Detta ligger väl i linje med stadens övergripande mål att Stockholm ska upplevas som en ren, vacker och trygg stad. Satsningen gäller framförallt parkvägar men omfattar även öppna platser i gaturummet. Huvuddelen består av kommunikationsstråk för cykel och gående inom grönområde mellan bostad, arbete, kommunikationer, handel och fritid.

De senaste åren har investeringen i ny parkbelysning uppgått till ca 10 mnkr per år men något genomförandebeslut har ännu inte fattats. Det finns behov av att tydliggöra hur den fortsatta trygghetssatsningen bör bedrivas, vilket är avsikten med föreliggande ärende.

Föreslaget genomförandebeslut omfattar modernisering av befintlig parkbelysning – såväl trygghetsskapande åtgärder som utbyte av energislukande lampor och tillhörande armaturer. Behovet av ytterligare trygghetsskapande åtgärder i parkmiljön får prövas i annat sammanhang.

Analys och konsekvenser

Ny teknik

Under kontorets arbete med trygghetsskapande belysning har metoder och krav utvecklats i takt med teknikens utveckling och med ackumulerad erfarenhet. Teknik som vi använde så sent som 2001 är idag omodern och gammal. Det finns flera starka skäl

till att snabba upp utbytet av äldre anläggningar.

Kvicksilverlampor står i nuläget för 42 % av antal ljuskällor i stadens offentliga belysning. Genom beslut i EU år 2008 blir det förbjudet att sälja kvicksilverlamporna fr.o.m. 2015. Detta innebär bl.a. att ca 21 000 parkarmaturer och ca 5 000 gångtunnelbelysningar måste bytas eller byggas om. Mer information om utbytet finns i bilaga 2, där det också beskrivs vilka lamptyper som förekommer inom stadens offentliga belysning och deras användningsområden.

Vid byte till ny ljuskälla kan energiförbrukningen halveras samtidigt som ljuskvaliteten förbättras. Ett energisparande och ekonomiskt fördelaktigt utbytesprogram har startats för investeringar i ny belysning på större gator och leder.

Även belysningen på lokalgator och parkvägar samt i gångtunnlar m.m. behöver bytas ut. Valet av ersättning för kvicksilverlamporna är dock där inte självklart och det bör grundas på utvärdering av olika tekniska lösningar beträffande såväl energibesparing och ljuskvalitet som pris och övriga leveransvillkor.

Krav på parkbelysningens utformning

- Parkvägens yta ska kunna ses på ett tydligt sätt så att hål och hinder kan undvikas.
- Minst 5 m av sidoområdet intill parkvägen ska kunna överblickas.
- Den gående ska se och på avstånd kunna bedöma avsikt hos mötande.
- På avstånd ska det gå att se om belysningen är i funktion och utläsa parkvägens sträckning.
- Trafikanten ska slippa okontrollerad bländning i blickriktningen och ha så lite ströljus som möjligt.
- Lokala landmärken ska lyftas fram.
- Belysningen ska vidare ge ett varmt vitt ljus med hög färgkvalitet som klarar av att visa grönska och de färger som förekommer i parkmiljön.
- För parker med egen identitet ska större vikt läggas på att lyfta fram lokala landmärken och att belysningen därigenom kan vara miljö- samt platsskapande.
- Parkbelysningen ska vara anpassad i ljusnivå för att ge ögat möjlighet att klara övergång från ljuset i tunnelbana och centrum till den mörkare parkmiljön.
- I gångtunnlar ska belysningen främja genomsikt, ha balanserad ljusnivå efter omgivningen samt ska vara utformad med tanke på elsäkerhet och vandalisering.
- Belysningen ska vara:
 - o estetiskt utformad och hjälpa till att bidra till platsens identitet.

- o ytbehandlat för lång hållbarhet och god estetik.
- o robust och enkel att underhålla.
- o planerad för bra arbetsmiljö och elsäkerhet.
- o planerad för möjlighet till framtida utbyte.

Trygghet

Belysningen är i sig inte brottsförebyggande men tillsammans med en god gestaltad miljö hjälper den till att skapa en känsla av trygghet. Avgörande för trygghetskänslan är att miljön känns omhändertagen och mänsklig. För belysningen innebär det att den ska vara ren, hel och fungerande. Släckta lampor, sönderslagna armaturer och nerklottrade stolpar bidrar till att skapa en otrygg miljö.

Dåligt belyst trappa, Lappkärrsberget.

Ombyggd belysning trappa, Lappkärrsberget

Ett fungerande underhåll där trasig belysning snabbt blir åtgärdad är av största vikt för trygghetskänslan. Det ställer i sin tur krav på att belysningen är utformad så att den går att underhålla på det viset, att reservdelar ska finnas tillgängliga och att det ska gå att byta ut komponenter som slutar att fungera efter 25 års livslängd.

Problembild och lösningar

Gamla armaturer ger dåligt med ljus och drar mycket ström. Byte till armaturer med modern optik och ljuskälla ger bättre ljus och halverar energiförbrukningen.

Gamla stolpar riskerar att rosta sönder och har inte plats för nyare kabelnät. Stolpbyte ger säkrare och vackrare anläggningar med ordentligt skydd för elanläggningen.

Äldre anläggningar har gammal kabel som riskerar att gå sönder. Det är således inte möjligt att göra omkopplingar i nätet. Ett kabelfel riskerar att påverka ett helt område och reparationer tar tid och är väderberoende eftersom det behövs långa schakter. Även sättningar, markrörelser och andra aktörers schaktarbeten är saker som orsakar kabelfel på den gamla kabeln. Vid kabelbyte läggs ny miljövänlig plastkabel i tåliga rör som ger en mycket driftsäkrare anläggning.

Långa stolpavstånd i gamla anläggningar ger dåligt ljus och stora mörka områden utan överblick. Vid kabelbyte flyttas ofta stolparna ihop för att få jämnare ljusbild och mindre mörka partier.

Under 80-talet placerades av estetiska skäl parkstolparna ofta invid träden. Idag är dessa helt inväxta i trädkronan som stjälar allt ljus. Vid ombyggnation placeras stolpen minst 2,5 m från trädstammen och helst helt utanför kronan.

De äldre anläggningarna fungerar ännu sämre om växtlighet som sly och buskar skymmer belysningen. För det mesta utförs röjningsåtgärder i samråd med stadsdelsförvaltningen eller markägaren så att växtligheten hålls efter.

Fortfarande finns obelysta parkvägar mellan målpunkter, oftast på grund av ändrad användning av ytor (nya bostadsområden, förskolor, parkeringar, utbyggd kollektivtrafik).

Vandalisering är ett stort problem i vissa områden. Äldre armaturer är lätta att slå sönder och ofta räcker det med en spark mot stolpen för att släcka lampan. Nya armaturer har högre slagtålighet och går inte att släcka genom att sparka på stolpen.

Utbytestakt

Ungefär 40 % av stadens offentliga belysning utgörs av parkvägsbelysning (inklusive gångtunnlar), vilket motsvarar ca 50.000 armaturer. Med en livslängd på 25 år behöver utbytestakten vara 2.000 armaturer per år. Idag nymonteras 1300-1600 armaturer per år för parkväg. Utbytestakten av parkarmaturer behöver därför ökas för att

inte belysningen på sikt ska försämrats. Med anledning av förbudet mot kvicksilverlampor fr.o.m. 2015 behöver utbytestakten fördubblas.

Ekonomi

De senaste åren har investering i ny parkbelysning uppgått till ca 10 mnkr per år och i verksamhetsplanen för 2009 har avsatts medel i samma utsträckning. Behovet av utökade investeringsmedel för trygghetsskapande parkbelysning (till totalt 20 mnkr per år) har aviserats i pågående arbete med förslag till flerårsbudget för 2010-2012. Kontoret bedömer att sådan utökad satsning är högt prioriterad men att den inte varit möjlig att inrymma i de preliminära investeringsramar som nämnden hittills tilldelats. Med en investeringstakt med nuvarande budgetnivå om 10 mnkr så tar programmet 12 år att genomföra.

Utredningar

Parkplanerna som utarbetats för stadsdelarna i innerstaden är ett bra grunddokument för vidare utredning om belysningens ombyggnadsbehov. För ytterstaden behöver parkutredningen från 1994 uppdateras och arbetas om. Vidare behöver prövas vad som ska ersätta kvicksilverlamporna på lokalgator och parkvägar m.m.

Risk och osäkerhet

Kontoret bedömer att de största riskerna uppstår om utbytet av äldre belysning inte går tillräckligt snabbt. Osäkerheten om vilken teknik som ska ersätta kvicksilverlamporna bedöms kunna reduceras genom testverksamhet. Redan nu finns goda erfarenheter av keramiska metallhalogenlampor, som kan vara en tänkbar lösning på utbytesproblematiken.

Trafikkontorets förslag

Kontoret föreslår att nämnden godkänner genomförande av trygghetsskapande belysning med den utformning som kontorets förslagit. Förutsättningarna för en ökad satsning på trygghetsskapande belysning får prövas i samband med budgetarbetet för 2010 och kommande år.

Slut

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 8 juni 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att projektet att byta ut s.k. kvicksilverlampor på parkvägar är av stor vikt för staden ur trygghets-, miljö- och ekonomiskt hänseende och därmed bör prioriteras. Att modernisera stadens belysning är viktigt ur energieffektiviseringsperspektiv. Moderna belysningsanläggningar ger bl.a. bättre ljus och bättre färgåtergivning samtidigt som de halverar energiförbrukningen. Att bygga om gamla belysningsanläggningar på parkvägar är också en viktig åtgärd för att leva upp till stadens mål om tryggt och säkert i det offentliga rummet. Projektet ligger också i linje med stadens mål om att minska energiförbrukningen genom mer energieffektiva anläggningar.

Stadsledningskontoret anser att fungerande belysningsanläggningar är av yttersta vikt ur trygghetssynpunkt. Det är därför viktigt att belysningen är enkel att underhålla. Att trasiga lampor går att byta ut snabbt är nödvändigt. Detta är ytterligare ett skäl till att påskynda utbytet av s.k. kvicksilverlampor för att säkra belysningen på parkvägar även efter att försäljning av dessa lampor förbjuds år 2015. Stadsledningskontoret anser att trafik- och renhållningsnämnden i samband med armaturutbytet bör lägga stor vikt vid val av lampor, stolpar osv. för att nå så driftsäkra anläggningar som möjligt. Kontoret vill också framhålla att nämnden bör läggas fokus på att hitta kostnadseffektiv teknik både ur ett energiförbruknings- och underhållsperspektiv.

Utbyte av s.k. kvicksilverlampor på parkvägar bedöms medföra en energieffektivisering. Enligt uppgift från trafik- och renhållningsnämnden beräknas projektet medföra ett årligt driftöverskott om cirka 4,8 mnkr då projektet är genomfört i sin helhet. Stadsledningskontoret kan dock konstatera att denna nivå är osäker, bl.a. beroende på att det vid utbyte av äldre belysningsanläggningar på parkvägar ibland krävs en förtätning med fler armaturer för att få bra belysning. Stadsledningskontoret bedömer att utbyte av äldre belysningsanläggningar bör leda till färre kostsamma underhållsåtgärder av akut karaktär på sikt.

Sammanfattningsvis är stadsledningskontoret positiv till en utökad takt av utbyte av belysningsarmaturer på parkvägar. Genom en utökad takt kan staden tidigare nå en energieffektivisering samtidigt som det bidrar till att nå målet om en trygg och säker stad.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige ger trafik- och renhållningsnämnden i uppdrag att genomföra projektet trygghets- och renhållningsbelysning inom en total investeringsram om 120 mnkr. Finansiering får beaktas i samband med budget för år 2010.

RESERVATIONER M.M.

Trafik- och renhållningsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Jan Valeskog m.fl. (s) enligt följande

att ärendet återremitteras.

att Kontoret får i uppdrag att omarbeta förslaget till genomförandeplan för trygghetsbelysning på parkvägar enligt nedanstående.

Därutöver anføres följande:

Det är inte acceptabelt att besluta om en genomförandeplan som den som föreslås. Det framgår av tjänsteutlåtandet att rådande förutsättningar inte medger att kontoret föreslår en ambitiösare nivå på insatserna. Det framstår dock som absurt att gå till kommunfullmäktige – som har en budget som omsluter 10– tals miljarder – för att besluta om åtgärder på 10 miljoner kronor per år. En ambitiösare genomförandenivå bör föreslås istället.

Vidare bör det framgå av underlaget att det knappast har någon betydelse vilka investeringar som görs på belysningsområdet om nämnden inte har råd att driva belysningsanläggningarna. Nämnden vet redan att driftsbudgeten är en trång sektor som begränsar ambitionsnivån när det gäller belysningen. Ändå framgår inte konsekvenserna på driftsbudgeten av beslutsunderlaget för investeringsbeslutet. Det är inte acceptabelt.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Ulla Hamilton m fl (m), ledamoten Inge-Britt Lundin (fp) och ledamoten Anders Broberg (kd) enligt följande

Nämnden instämmer i kontorets uppfattning om att syftet med förbättrad belysning i Stockholm ligger i linje med en ren, vacker och trygg stad. I samband med de miljömässigt eftertraktade armaturutbytena vill nämnden även poängtera att en förbättrad belysning även har en konstnärlig aspekt som bör beaktas.